

ÍNDEX

1.- INTRODUCCIÓ	2
2.- SITUACIÓ	3
3.- ANTECEDENTS.....	4
3.1.-ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS	4
3.2.-NOTÍCIES HISTÒRIQUES.....	6
4.- METODOLOGIA	9
5.-DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS I RESULTATS OBTINGUTS.....	10
6.- CONCLUSIONS.....	14
7.- BIBLIOGRAFIA	15

Annex 1. Planimetria

Annex 2. Inventari fotogràfic

1. INTRODUCCIÓ

La següent memòria presenta els resultats i les conclusions de la intervenció arqueològica efectuada als núm. 18-22 del passeig de Lluís Companys i 1-19 del carrer dels Almogàvers de la ciutat de Barcelona (Barcelonès).

Els treballs arqueològics es varen efectuar entre els dies 12 i 22 de setembre de 2006, sota la direcció de l'arqueòleg de l'empresa CODEX-ARQUEOLOGIA I PATRIMONI, Emiliano Hinojo García, d'acord amb la corresponent resolució dictada pel Director General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya, la qual autoritza la intervenció arqueològica. La realització de l'obra i el finançament dels treballs arqueològics han anat a càrrec de l'empresa CABLE-RUNNER.

Les tasques arqueològiques han consistit en el seguiment dels rebaixos de terres d'una rasa per fer una estesa de fibra òptica. La rasa, al tram del passeig de Lluís Companys, presenta unes mides 0,40 m d'amplada, una llargada de 27 m i una fondària de 0,40 m, a més al seu extrem nord-oest es va realitzar un sondeig de 1,40 m de llargada, 1,20 m d'amplada i 0,80 m de profunditat. Pel que fa a la rasa efectuada al carrer dels Almogàvers té una llargària de 11,10 m, una amplada de 0,40 i una fondària de també de 0,40 m. També es va realitzar un sondeig situat al final d'aquesta on es va instal·lar un registre de 1,20 m d'amplada i 1,40 m de llargada i 0,80 m de fondària.

L'objectiu que es plantejava en aquesta intervenció era delimitar la presència de restes arqueològiques que podien aparèixer i quedar afectades pel projecte, així com l'excavació i documentació d'aquestes.

El projecte d'intervenció i la supervisió dels treballs han estat realitzats pel Servei d'Arqueologia Urbana del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona.

2. SITUACIÓ

L'actuació es troba al terme municipal de Barcelona, comarca del Barcelonès, a la zona corresponent al Passeig de Lluís Companys, 18-22 i al carrer dels Almogàvers, 1-19.

La zona es situaria extramurs de Ciutat Vella, fora del perímetre de la primera muralla medieval de Barcelona.

Les seves coordenades UTM són: X: 431667.87 ; Y: 4582698.3. Les coordenades geogràfiques són: Latitud: 41° 23' 31.89" N i Longitud: 2° 10' 57.65" E. L'alçada sobre el nivell del mar seria aproximadament de 10 m.

3. ANTECEDENTS

3.1. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS

L'activitat arqueològica d'aquesta zona, fins a l'excavació del Mercat del Born, s'havia caracteritzat bàsicament en un seguit d'intervencions d'urgència de petites o mitjanes dimensions, centrades en l'obertura de trams de carrers o solars a causa de la remodelació urbanística que està patint aquest barri en els darrer anys.

De les darreres intervencions que s'han realitzat als voltants de la zona afectada per la intervenció destaquem les següents:

1-L'excavació de la plaça Comercial, realitzada l'any 1991 i dirigida pels arqueòlegs Robert Farré i Dolors Serra. En aquesta intervenció, motivada per la construcció d'un aparcament subterrani, es va documentar part de l'antic barri de la Ribera, on destaca el carrer Gensana, part dels carrers dels Dies Feiners i Bonaire, i un petit tram del Rec Comtal. Sota els nivells inferiors va aparèixer part de la necròpolis baix-imperial.

2-La intervenció al parc de la Ciutadella, l'any 1991, dirigida per Tona Majó i Emília Pagès, motivada per la construcció d'un col·lector d'aigües. En aquest cas es va documentar part del convent de Santa Clara, algunes edificacions de l'antic barri així com un dels petits baluards situats entre els baluards del Rei i el de la Reina, en el que es va localitzar la porta d'entrada a la ciutadella i les restes d'un petit pont que salvava el fossar.

3-La intervenció dins del Mercat del Born, a l'any 1994, dirigida per Eulàlia Barrasetas i Josefa Huertas, motivada per la possible ubicació d'una facultat de la Universitat Pompeu Fabra. Dels sondeigs que es van realitzar es va documentar diverses estructures de l'antic barri de la Ribera.

4-La intervenció també a l'interior del Mercat realitzada al l'any 1998 i dirigida per Marta Fàbregas i Josefa Huertas, motivada per la possible construcció de la Biblioteca Provincial de Barcelona. D'aquesta intervenció destaca la troballa d'un tram del Rec i un pont.

5-Entre els anys 2001 i 2002 es va realitzar una intervenció arqueològica en extensió dins del Mercat, dirigida per Pere Lluís Artigues i Antoni Fernández Espinosa. Aquesta intervenció va estar motivada pel projecte que hi havia de construcció de la Biblioteca Provincial de Barcelona. Aquesta intervenció s'ha convertit en la principal font de documentació del barri medieval ja que va posar al descobert una bona part de l'antic barri de La Ribera. L'excavació d'aquest indret ha permès documentar part de l'entramat urbà de l'època, on destaca la presència del Rec Comtal.

6- A l'any 2002 es va realitzar una intervenció al carrer Portal Nou 47 dirigida per Vanessa Camarassa, on es va documentar un mur de 4'80 metres d'ample que podria correspondre al mur de la muralla medieval de Barcelona dels s.XIII – XIV, o bé a una de les seves torres circulars del Portal Nou (una de les deu portes d'entrada de la muralla medieval).

7-Intervenció al Mercat de Santa Caterina, dirigida per J. Aguelo i J. Huertas entre els anys 1999 i 2003. En aquesta intervenció es van excavar les restes de l'antic convent de Santa Caterina, així com restes d'una necròpolis baix-imperial.

8-Finalment, a l'any 2003 (UTE CODEX-ATICS) es va realitzar una intervenció arqueològica des del carrer Carders fins al Mercat de Santa Caterina (RSU) on es van documentar restes de cronologia prehistòrica, baix-medieval i època contemporània a més d'una necròpolis baix-imperial.

3.2. NOTÍCIES HISTÒRIQUES

El barri de Ciutat Vella, des de l'antiguitat, s'ha caracteritzat per ser un espai creuat per diverses rieres, com la de Merdança o Sant Joan. Així doncs, juntament amb la poca altitud, es tractava bàsicament d'una zona d'aiguamolls poc apta per l'hàbitat o l'activitat agrícola.

L'espai que ocupen aquests carrers es trobava en època romana fora de la muralla de la *Colònia Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino* a la zona del *Monts Taber*, situada a la zona pròxima a l'actual plaça de Sant Jaume, la fundació de la qual es data tradicionalment entre els anys 15 i 13 aC.

A l'interior del recinte emmurallat es distribuïen els edificis públics o de govern i les grans *domus* senyoriales. En canvi a la zona exterior de la muralla o suburbana s'ubicaven les *villae* rústiques de producció agrícola, activitats que no estaven permeses a l'interior. També es localitzaven les zones de necròpolis que, situades a banda i banda de la Via Augusta, ocupaven les zones des de la Plaça de l'Àngel fins a Santa Maria del Mar. Aquest ús com a lloc d'enterrament continuarà durant època paleocristiana, amb l'aparició de petits recintes de culte.

L'ocupació esporàdica del territori continuarà sent minsa i dispersa fins a època alt-medieval. Des del segle X comença a ocupar-se la zona suburbana de forma no dispersa amb l'aparició de nous nuclis de població anomenats burgs o vilanoves, un d'ells l'espai situat a ambdues bandes del camí que comunicava la porta de la muralla romana, situada a l'actual plaça de l'Àngel i la basílica de Santa Maria del Mar (construïda on abans es localitzava Santa Maria de les Arenes), conegut com Vilanova de Mar. Per altra banda, un altre focus important estava situat als voltants del monestir de Sant Pere de les Puelles. També es documenten altres elements situats fora de la muralla com el port i mercadal.

D'aquesta època destaca la presència del Rec Comtal, amb una cronologia de finals del segle X i inicis del XII, que es convertirà en l'eix vertebrador d'aquesta part del barri. Aquesta canalització proveïa d'aigua potable a la població però també permetia els cultius de regadiu i el funcionament dels molins, però amb el temps es va utilitzar per altres activitats de caire artesà que necessitaven l'aigua per als seus processos de treball, com els assaonadors i tintorers. Posteriorment, es va convertir en una gran claveguera.

Quant a la seva trajectòria, entrava a Barcelona pel portal de Portal Nou, situat a les proximitats de la plaça de Sant Agustí Vell i es prolongava al llarg de la zona nord-est de la ciutat. La seva desembocadura es situaria a la zona ocupada actualment pel parc de la Ciutadella.

No és fins a finals del segle XI i inicis del segle XII, quan es comença a ocupar la zona de forma més sistemàtica, els documents parlen de terrenys ocupats bàsicament per horts i diverses construccions. A partir d'aquest moment, la construcció serà més prolífica però no arribarà al nivell de la resta de la ciutat.

A finals del segle XIII tota aquesta zona es trobava urbanitzada. Cal destacar la construcció de grans palaus al carrer Montcada i l'assentament dels diversos ordes eclesiàstics establerts a la zona, entre ells cal destacar els dominics que fundaren el Convent de Santa Caterina, el més gran de la ciutat de Barcelona. La construcció d'aquest convent va motivar una divisió molt clara de la ciutat, així com el canvi del traçat de diversos carrers, creant una illa dins de la xarxa urbana.

El barri continua creixent i poblant-se entre els segles XV i XVII, però la gran modificació de la fisonomia de la ciutat i del Barri de La Ribera, en particular, es va produir un cop acabada la Guerra de Successió, a l'any 1714,

amb la victòria de Felip V. La mort sense successor del rei Carles II provocà l'enfrontament de dos possibles successors: l'Arxiduc Carles d'Àustria i Felip d'Anjou de la casa dels Borbons. Catalunya es va posicionar al costat de l'arxiduc Carles, així com Mallorca, València i Aragó, per poder canviar la seva situació dins de la monarquia Hispànica, mentre que el regne de Castella ho fa per Felip d'Anjou.

La definitiva derrota a l'any 1714 va provocar el desmantellament de part del Barri de la Ribera, efectuat entre juliol de 1715 i finals del 1718, per tal de construir una Ciutadella militar amb l'objectiu de mantenir les defenses de la ciutat i per assegurar que aquestes no serveixin per a una nova rebel·lió. D'altra banda, també es va modificar el traçat de l'antic Rec comtal i cal assenyalar que un tram d'aquesta nova canalització es situaria sota l'actual carrer del Rec.

Cal dir que la zona on s'ha realitzat la intervenció es situa fora del perímetre de la muralla medieval, per tant ignorem si hi pot haver restes de construccions anteriors o posteriors a les dates assenyalades. En diferents gravats i planimetria d'època moderna apareixen construccions en la zona fora muralles, sense que es pugui determinar ni la seva ubicació exacta ni la seva funcionalitat, ni tampoc de si es tracta de representacions precises o bé de dibuixos sense massa objectivitat històrica.

4. METODOLOGIA

La intervenció arqueològica al passeig de Lluís Companys, 18-22 i carrer dels Almogàvers, 1-19, ha consistit en la realització d'una rasa i dos sondeigs realitzats de forma manual (la pavimentació actual es va extreure prèviament amb un martell elèctric). L'equip de treball va estar format per un arqueòleg i per personal de ACSA S.A.

La morfologia i dimensions de la rasa i els sondeigs depenien de la seva funció i la fondària assolida venia donada, en el cas de no documentar nivells o estructures de tipus arqueològic, pel projecte d'infraestructura, on només calia rebaixar a una fondària aproximada de 0,40 metres, en el cas de la rasa central, i 0,80 m en el cas dels sondeigs.

En el cas de localitzar nivells arqueològics o estructures el seu enregistrament es realitzaria segons el mètode proposat per E.C. Harris mitjançant fitxes d'unitats estratigràfiques.

S'ha realitzat també la corresponent documentació fotogràfica i gràfica. Pel que fa a aquesta última, donats els resultats de la intervenció només s'ha dut a terme la situació de la rasa i els sondeigs. Pel que fa a la documentació fotogràfica hem utilitzat el format digital.

Les directrius a seguir en aquesta intervenció han estat donades pel Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona. El codi de la intervenció és el 130-06.

5. DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS I RESULTATS OBTINGUTS

A continuació passem a descriure els treballs i els resultats obtinguts al llarg del seguiment arqueològic especificant les mesures, situació i orientació de la rasa i dels sondeigs. Seguidament es desenvoluparà la relació i descripció dels diferents nivells documentats, especificant la composició, relació entre ells i un breu esment als materials arqueològics documentats.

Com ja hem comentat anteriorment, la intervenció va estar motivada per l'estesa del cable de fibra òptica realitzat per l'empresa CABLE RUNNER. Per tant, les dimensions i fondàries dels sondeigs i de la rasa supeditades a les necessitats de l'obra, per aquest motiu no s'ha pogut esgotar l'estratigrafia fins arribar al terreny geològic.

La rasa presentava dos trams connectats entre si, el primer es va efectuar a la vorera del passeig de Lluís Companys, a uns 0,60 m de distància del mur de façana. Aquest tram, amb una orientació NW-SE, presentava una llargada d'aproximadament 27 m, una amplada de 0,40 m i assolía una profunditat de 0,40 m.

Vista general del
tram nord-oest de
la rasa situada
al passeig de
Lluís companys

Vista general del
tram sud-est de
la rasa situada
al passeig de
Lluís companys

A l'extrem nord-oest d'aquest tram de la rasa es va realitzar un ramal que connectava a un sondeig situat a tocar de la carretera. Aquest sondeig tenia una amplada de 1,20 m i una llargària de 1,40 m i, a diferència del rasa, assolia una profunditat d'uns 0,80 m.

Vista general del
sondeig situat
al passeig de
Lluís companys

Com ja hem comentat anteriorment, el sondeig es va efectuar per continuar l'estesa de cable per dins dels col·lector d'aigües residuals localitzat enmig del carrer. Així doncs, al límit sud del sondeig es va localitzar la paret del col·lector realitzada amb formigó i que es va perforar per tal de poder realitzar la connexió.

El segon tram de la rasa es situava al carrer dels Almogàvers, a una distància de 1,70 m del mur de façana. Presentava una orientació nord-sud amb una llargada d'uns 11,10 m, una amplada de 0,40 m i una fondària d'un 0,40 m.

Vista general del
tram de la rasa
situada al carrer
dels Almogàvers

Com en el cas anterior a l'extrem nord també es va realitzar un sondeig a tocar de la carretera on a més de fer-se la connexió amb el col·lector central del carrer, també es va realitzar per situar un registre. Aquest presentava una

amplada de 1,20 m, una llargària de 1,40 m i una fondària de 0,80 m aproximadament.

Vista general del
sondeig situat
al carrer dels
Almogàvers

Pel que fa a la seqüència estratigràfica documentada, en primer lloc es va enretirar mecànicament el nivell de pavimentació actual mitjançant un martell elèctric abans de començar la intervenció. Sota aquest paviment, d'uns 5 cm de gruix, es va documentar un nivell de preparació d'aproximadament 15 cm de potència realitzada amb formigó, que també es va extreure mecànicament.

Per sota es va documentar un estrat molt heterogeni, argilós, amb molta runa (material constructiu) i molt afectat per serveis actuals. El poc material trobat té una cronologia entre el segle XVII fins avui en dia. No es va arribar a extreure tot l'estrat ja que la profunditat que s'havia d'assolir no ho va permetre.

Amb aquestes dates, hem de dir que el resultat de l'excavació de la rasa i dels sondeigs va ser negatiu quant a la documentació d'estructures i estrats arqueològics de rellevància.

7. CONCLUSIONS

Una vegada finalitzat el treball de camp i després d'haver realitzat una descripció dels treballs desenvolupats, passem a exposar un seguit de valoracions finals entorn a la intervenció arqueològica efectuada a al Passeig de Lluís Companys, 18-22 i al carrer dels Almogàvers, 1-19 de la ciutat de Barcelona (Barcelonès).

En primer lloc, cal esmentar que la intervenció arqueològica ha donat un resultat negatiu en la documentació d'estructures i estrats arqueològics ja que la profunditat assolida en els sondeigs no ho ha permès.

El que es pot constatar són unes estatigrafies molt afectades pels serveis actuals i per la instal·lació de diversos serveis que han aportat uns materials de cronologia molt variada (des del segle XVI fins avui dia) que no permeten aportar cap llum a la realitat històrica de la zona.

8. BIBLIOGRAFIA

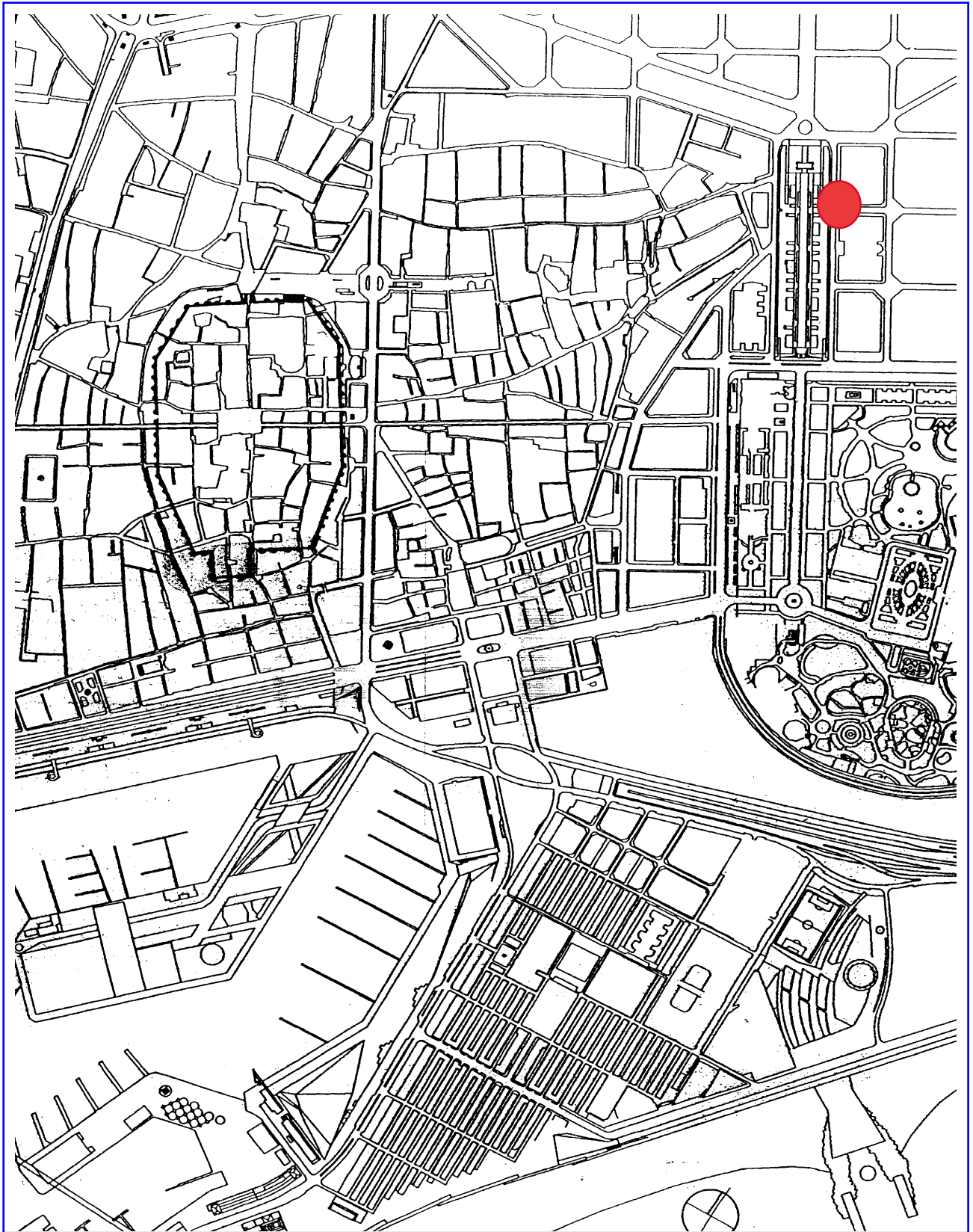
Galera Montserrat, 1972, Atlas de Barcelona (segle XVI-XX) Publicaciones del Colegio Oficial de Arquitectos de Cataluña y Baleares, Barcelona.

Garcia i Espuche, Albert; Guàrdia i Bassols, Manuel, 1986, Espai i societat a la Barcelona pre-industrial Edicions de la Magrana, Barcelona.

Sogrequés i Callicó, J. (Dir.), 1992, Historia de Barcelona Ajuntament de Barcelona, Barcelona.

Soley, Ramón, 1998, Atles de Barcelona Editorial Mediterrània, Barcelona.

**ANNEX 1
PLANIMETRIA**

INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL PASSEIG DE LLUÍS COMPANYS
NÚM 18-22 I AL CARRER DELS ALMOGÀVERS NÚM. 1-19
(BARCELONA, BARCELONÈS). 130-06

PLÀNOL NÚM.: 01

NOM PLANOL:
SITUACIÓ DE LES RASES EN RELACIÓ AMB LA MURALLA ROMANA

DATA: SETEMBRE 2006

ANNEX 2
INVENTARI FOTOGRÀFIC

INVENTARI FOTOGRÀFIC

1. Vista general del carrer dels Almogàvers abans de començar la intervenció. Vist des del sud.
2. Detall del sondeig realitzat a l'extrem de la rasa realitzada al passeig de Lluís Companys. Vist des del nord-est.
3. Vista general de la rasa realitzada al passeig de Lluís Companys. Vist del nord-oest.
4. Detall de l'estratigrafia de la rasa realitzada al passeig de Lluís Companys. Vist des del sud-oest.
5. Vista general de la rasa efectuada al passeig de Lluís Companys. Vist des del sud-est.
6. Detall de la rasa realitzada al passeig de Lluís Companys. Vist des del nord-oest.
7. Vista general de la rasa realitzada al passeig de Lluís Companys. Vist des del sud-est.
8. Vista general de la rasa realitzada al passeig de Lluís Companys amb els tub. Vist des del sud-est.
9. Vista general de la rasa realitzada al passeig del Lluís Companys amb els tubs. Vist des del nord-oest.
10. Vista general del ramal de la rasa del passeig de Lluís Companys. Vist des del nord-oest.
11. Vista general de la rasa i el ramal del passeig de Lluís Companys amb el tub. Vist des del nord-oest.
12. Vista general del ramal del passeig de Lluís Companys i el carrer dels Almogàvers. Vist des del sud-est.
13. Detall del tram final del passeig de Lluís Companys. Vist des del sud-est.
14. Vista general del ramal del passeig de Lluís Companys i el carrer dels Almogàvers. Vist des del nord-est.
15. Detall del tram final del passeig de Lluís Companys amb el tub. Vist des

del sud-est.

16. Vista general de la rasa del carrer dels Almogàvers. Vist des del sud.
17. Vista general de la rasa i del sondeig del carrer dels Almogàvers. Vist des del nord.
18. Detall del sondeig efectuat al final de la rasa del carrer dels Almogàvers. Vist des de l'oest.
19. Vista general del sondeig realitzat al final de la rasa del carrer dels Almogàvers. Vist des del nord.